

Til Universitetsstyret
Fra Universitetsdirektøren

Sakstype: Diskusjonssak
Møtesaksnr.: D-sak 1
Møtenr.: 1/2017
Møtedato: 7. februar 2017
Notatdato: 20. januar 2017
Arkivsaksnr.:
Saksansvarlige: Ellen Johanne Caesar / Hanna Ekeli
Saksbehandlere: Sveinbjörn Hannesson (EL), Helge Sigurd Hansen, Karen Sikkeland og Jonny Roar Sundnes (AF)

Studiesuksess ved Universitetet i Oslo

Henvisning til lovverk, plandokumenter og tidligere behandling i styret

- O-sak 2 på møte 7/2016 – Studiesuksess ved UiO – status og tiltak

Bakgrunn

Denne saken inngår i et bredt og langsiktig arbeid med å styrke utdanningskvaliteten og læringsmiljøet ved UiO. Arbeidet er prioritert i UiOs årsplan for 2017-2019, det er en sentral komponent i utviklingsavtalen med Kunnskapsdepartementet og det er en viktig forutsetning for budsjettfordelingen og utviklingen av UiOs bygningsmasse. Arbeidet omfatter blant annet følgende prosesser:

- Styrking av studentenes integrering i fagmiljøet og oppfølgingen underveis i studiene
- Økt bruk av nyskapende og studentaktive lærings- og vurderingsformer
- Tydeligere fokus på praksis som verktøy for å styrke utdanningenes arbeidslivsrelevans
- Arbeidet med å få flere studenter til å velge utveksling
- Utvikling av det fysiske læringsmiljøet, med støtte i «Masterplan for eiendommer»
- Utvikling av UiOs lærerutdanninger
- Senter for læring og utdanning – koordinert støtte til undervisning

Dette arbeidet må også sees i sammenheng med oppfølgingen av Kunnskapsdepartementets stortingsmelding om utdanningskvalitet som legges fram til en første orientering på dette møtet. Vi forventer et sterkere trykk på å systematisere og synliggjøre UiOs arbeid med utdanningskvalitet og læringsmiljø, og universitetsledelsen vil legge til rette for at sakene bedre kan sees i sammenheng.

Hovedproblemstillinger i saken

Det er et mål for UiO å løfte studiepoengproduksjonen per student. Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2016 viser at UiO har lavest gjennomsnitt avlagte studiepoeng blant universitetene i Norge. Det er imidlertid store variasjoner internt på UiO.

Med studiesuksess mener vi studentenes evne til å fullføre sine studier, dvs. raskere gjennomføring og redusert frafall. Det finnes et betydelig datagrunnlag og undersøkelser knyttet til saksfeltet, men vi vet i liten grad hvilke tiltak som har størst effekt for studiesuksessen. Gjennomgangen peker imidlertid på noen suksesskriterier som går igjen i flere undersøkelser:

- At studentene selv er sikre i valg av studieprogram
- At studentene bruker mye tid på studiene og studiestedet
- At studieløpet har en samordnet, faglig progresjon
- At studiestedet har mekanismer for å integrere studentene faglig og sosialt

Vi ser at det er viktig med et bedre kunnskapsgrunnlag for saksfeltet, og formålet med dette notatet er å orientere universitetsstyret om status for studiesuksess ved UiO og på de ulike fakultetene.

UiOs prioriterte tiltak

De identifiserte suksesskriteriene harmonerer godt med de tiltakene som allerede er prioritert i UiOs årsplan for 2017-2019, og som vi dermed kan forvente at vil føre til forbedret gjennomføring og redusert frafall. Årsplanens hovedtiltak på utdanningsiden er følgende:

- Fakultetene skal styrke studentenes integrering i fagmiljøet og gi god oppfølging underveis i studiene.
- Fakultetene skal ta i bruk nyskapende og studentaktive lærings- og vurderingsformer for å styrke studentenes læringsutbytte og utdanningenes arbeidslivsrelevans.

Fakultetene rapporterer om gjennomføringen av tiltakene i virksomhetsrapporteringen. Det er rapporten for andre tertial som har tyngst fokus på gjennomføringen av årsplan, den legges fram for styret i oktober.

Det er heller ikke gitt at man skal ha en nullvisjon for frafall, en viss grad av mobilitet mellom programmer og institusjoner må man trolig alltid regne med. Notatet viser også at UiOs forvaltning av opptakssammer tar høyde for frafall, og når gjennomføringen på et program øker, kan det være behov for å revurdere antallet som tas opp til programmet. Innsatsen må derfor rettes mot det *uønskede* frafallet, det som påvirker utdanningskvaliteten og læringsmiljøet negativt og som har sin årsak i forhold som UiO kan bidra til å motvirke.

Oppsummering

Etter universitetsledelsens vurdering foregår det allerede mye godt arbeid på fakultetene både basert på prioriteringene i årsplanen og som en generell videreutvikling av utdanningskvaliteten og læringsmiljøet. Det trengs derfor trolig ikke nye, brede tiltak på UiO-nivået, det mest effektive vil være målrettede tiltak på hvert fakultet og program. Det er naturlig at man vurderer særskilt de programmene som i dag har høyest frafall og svakest gjennomføring.

Siden de ulike fakultetene og studieprogrammene har svært ulike utfordringer, er det behov for å gå konkret inn i tallmaterialet for hvert fakultet og hvert studieprogram. Universitetsledelsen vil ta initiativ til at alle fakultetene med støtte fra administrasjonen sentralt tar i bruk de nye analyseverktøyene og går grundigere inn i sine egne data, slik at de kan vurdere hvilke tiltak som vil ha størst effekt.

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Hanna Ekeli
avdelingsdirektør

Vedlegg: Notat om studiesuksess ved UiO

FRA
UNIVERSITETSDIREKTØREN

FREMLEGGNOTAT
Møtesaksnr.: D-sak 1
Møtedato: 7. februar 2017
Notatdato: 20. januar 2017
Arkivsaksnr.:
Saksbehandlere: S. Hannesson,
K.S. Sikkeland,
H.S. Hansen,
J.R. Sundnes

TIL
UNIVERSITETSSTYRET

Studiesuksess ved UiO

1. Innledning

Formålet med notatet er å gi universitetsstyret oversikt over status på studiesuksess ved UiO i nasjonal sammenheng og på de ulike fakultetene, og å vise hva et utvalg undersøkelser og analyser sier om faktorer som påvirker studiesuksess. I tillegg omtaler notatet UiOs sentrale årsplantiltak og noen konkrete tiltak ved andre læresteder i Norge.

Med studiesuksess mener vi studentenes evne til å fullføre sine studier. Dette er et bredt begrep som kan måles på ulike måter og som påvirkes av mange forskjellige faktorer. I dette notatet bruker vi høyere antall studiepoeng per student, raskere gjennomføring og redusert frafall som indikatorer for studiesuksess.

Bakgrunnen for analysen er UiOs mål om å løfte studiepoengproduksjonen per student, samt universitetsstyrets ønske om et bedre kunnskapsgrunnlag om hvilke tiltak som kan innføres for å bedre studiesuksessen ved UiO. Riksrevisjonen har også i sine siste rapporter, påpekt at UiO bør sette inn tiltak for å redusere det store frafallet fra studieprogrammene. I dagens finansieringssystem vil en bedring av studentenes gjennomføring kunne styrke den resultatbaserte uttellingen fra Kunnskapsdepartementet (KD).

Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2016 viser at UiO har lavest gjennomsnitt avlagte studiepoeng blant universitetene i Norge. Samtidig er det store variasjoner internt på UiO. Kvalitetsreformen i 2003 hadde som mål å redusere frafallet og korte ned gjennomføringstiden gjennom tettere oppfølging og mer strukturerte studieløp. Fra år 2000 til i dag har imidlertid frafallet og gjennomføringstiden holdt seg stabilt på samme nivå.

UiOs og fakultetenes arbeid med dimensjonering av studietilbudene har i mange år tatt høyde for et til dels betydelig frafall underveis i studiene, og vurderingen av frafall er nært knyttet sammen med UiOs opplegg for opptaksrammer. Ett av de sentrale spørsmålene i dette arbeidet blir dermed hva som er et rimelig nivå av studiegjennomføring, slik at UiO og fakultetene kan målrette innsatsen sin bedre.

2. Bakgrunn: UiOs opplegg for opptakstrammer

2.1. Innføring av opptakstrammer

UiO mottar finansiering fra KD som er koblet med en forventning om hvor mange studieplasser UiO skal ha. Departementets forståelse av en studieplass i denne sammenhengen er at det tilsvarer én avlagt 60-studiepoengsenhet.¹

Utgangspunktet for UiOs antall studieplasser ligger ved innføringen av ny finansieringsmodell. Man brukte studiepoengproduksjonen i år 2000 som utgangspunkt, og ved innføringen av den nye finansieringsmodellen fra 2002 ble UiOs bevilgning omarbeidet tilsvarende. Ved UiO ble det i 2000 avlagt 16 217 egenfinansierte 60-studiepoengsenheter, dermed hadde UiO i det året det samme antallet studieplasser. Dette antallet har vært grunnlaget for senere endringer i antallet studieplasser fram mot dagens antall som er 15 851.

Studieplasser er både i KDs og UiOs finansieringsmodell et verktøy for å fordele ressurser. Ved innføringen av ny finansieringsmodell var det i prinsippet balanse mellom departementets bevilgning og UiOs aktivitetsnivå, noe som blir ansett som en grunnleggende forutsetning for å kunne tilby utdanning av høy kvalitet.

De første årene etter 2000 økte imidlertid studiepoengproduksjonen kraftig, noe som kunne forrykke balansen mellom basis- og resultatmidler i departementets bevilgning og på sikt svekke finansieringen per studieplass. For å oppnå en bedre balanse mellom bevilgningen og UiOs aktivitetsnivå ble det derfor innført en opptakstramme som skulle gi større kontroll over inntaket av studenter. Opptakstrammen vedtas av rektor på fullmakt fra universitetsstyret og angir hvor mange studenter som skal tas opp på hvert studieprogram. Målsetningen med opptakstrammen er todelt: den skal bidra til at studentopptaket er høyt nok til å oppnå en tilstrekkelig studiepoengproduksjon, og den skal bidra til at studenttallet ikke blir for høyt sammenlignet med ressursene som er tildelt hvert studieprogram.

2.2. Estimert frafall

Siden dimensjonering er ett av de viktigste målene med opptakstrammen, tar den høyde for at UiO har et til dels vesentlig frafall underveis i studieprogrammene. Ved innføringen av opptakstrammer ble frafallet på bachelorstudier estimert 40 % fra første til andre år og ytterligere frafall fra andre til tredje år, til sammen 50 %. Dette innebærer at det antallet studenter som skulle tas opp til et studieprogram ble satt dobbelt så høyt som det ønskede resultatet. For de fleste studieprogrammene vil dermed innsatsen være forholdsvis større i starten av studiet og forholdsvis mindre mot slutten av studiet, siden en del av studentene faller fra underveis.

For bachelorprogrammene ligger frafallet etter første studieår rett i underkant av 40 %, det betyr at det fremdeles er på noenlunde samme nivå som ved innføringen av opptakstrammer. Tilsvarende frafallstall for profesjonsstudier og femårige masterprogrammer er rett i overkant av 20 %, men de har egne utfordringer ved fastsettelsen av opptakstrammer; det er i mindre grad anledning til å ha flere studenter i starten enn i slutten av studiet. Flere av profesjonsutdanningene er dessuten underlagt et eget opplegg med kandidatmåltall fra departementet, for å sikre samfunnets behov for disse yrkesgruppene.

¹ http://www.uio.no/for-ansatte/arbeidssotte/sta/emner_og_program/etablering_endring_nedlegging/opptakstrammer/

Dersom UiO skulle ta sikte på at alle som tas opp til et studieprogram også skal fullføre studieprogrammet, altså at frafallet går mot null, vil dette etter alt å dømme kreve at det settes inn langt mer ressurser mot slutten av de fleste studieprogrammene. Dersom man ikke regulerer inntaket i starten av programmene, vil dette føre til at ressursene må spres på et større antall studenter.

Helse- og lærerutdanningene har egne måltall for antall uteksaminerte kandidater som settes av KD. Gitt at opptaksrammen ofte tilsvare antallet startende studenter, vil de fleste av disse utdanningene kreve en gjennomføringsprosent av antall startende studenter på 80-90 %. Unntaket er den femårige lærerutdanningen, som har et forholdstall mellom forventet antall kvalifikasjoner og opptaksramme som tilsier en gjennomføringsprosent på nærmere 40 % totalt. Det vil si at forventningene til gjennomføring av dette programmet egentlig er lavere enn for tilsvarende bachelorutdanninger.

2.3. Hva bør være utgangspunktet for vurdering av studiesuksess?

Dette blir dermed ett av de grunnleggende spørsmålene i diskusjonen om frafall. Når UiO skal sette ambisjonsnivået for frafall, hva skal vi bruke som grunnlag? Det finnes to hovedalternativer:

1. Vi kan sammenligne det antallet studenter som begynner på et program med det antallet studenter som fullfører graden sin.
2. Vi kan sammenligne UiOs antall studieplasser med det antallet studenter som fullfører graden sin.

Den første metoden legger vekt på studiesuksess for den enkelte studenten, altså at flere av dem som starter studier også bør fullføre studiene sine. Den gir imidlertid høyere frafall, siden opptaksrammen er satt høyere enn den forventede produksjonen. Den andre metoden legger vekt på at produksjonen ved UiO skal stå i forhold til de forventningene som stilles til universitetet fra KD.

Frafalls- og gjennomføringsprosenten i UiOs statistikkverktøy som presenteres i det følgende statuskapittelet er basert på alternativ 1, hvor utgangsreferansen er antallet studenter som begynner på et program. For bachelorstudiene generelt, må vi regne med å se et frafall på 40 % etter første studieår, og et frafall totalt på 50 %, om vi skal se frafallet i henhold til alternativ 1.

3. Status: studiepoeng, gjennomføring og frafall etter første studieår

I denne seksjonen ser vi på hvor UiO står sammenlignet med andre universiteter i Norge når det gjelder antall studiepoeng per student og gjennomføring på normert tid, samt forskjeller mellom fakulteter internt ved UiO på disse to indikatorene i tillegg til frafall.

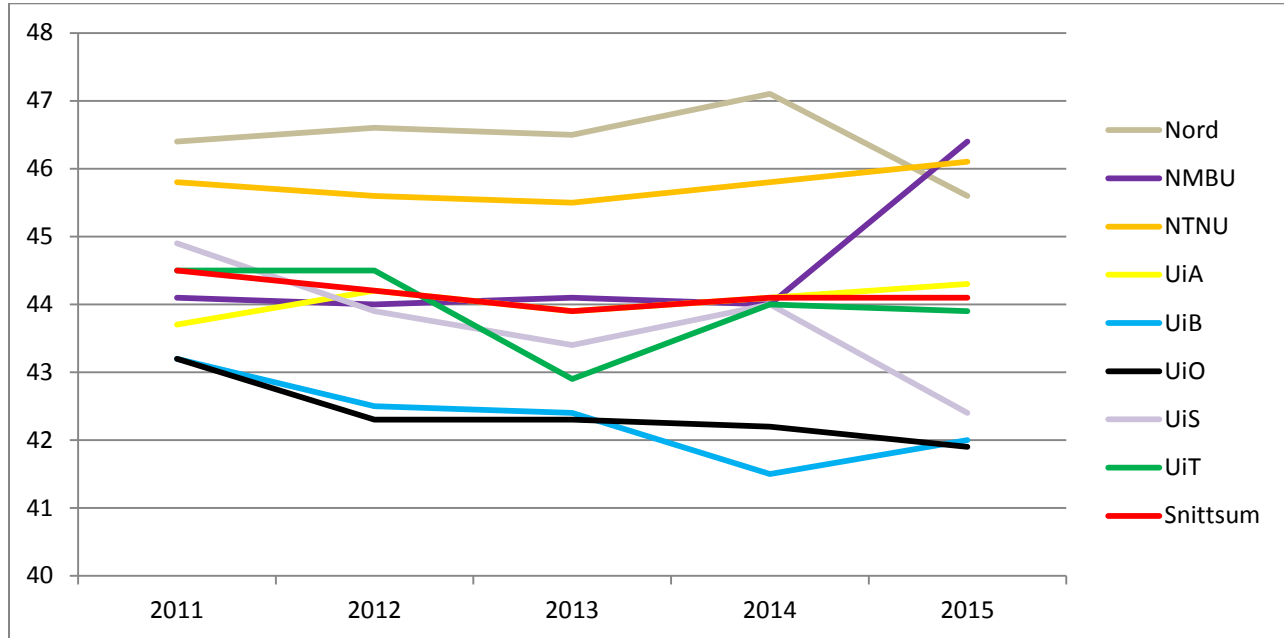
Det er brukt følgende forkortelser for fakultetene:

TF – Det teologiske fakultet	MN – Det matematisk-naturvitensk. fakultet
JF – Det juridiske fakultet	OD – Det odontologiske fakultet
MF – Det medisinske fakultet	SV – Det samfunnsvitenskapelige fakultet
HF – Det humanistiske fakultet	UV – Det utdanningsvitenskapelige fakultet

3.1. Studiepoeng

Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2016 viser at UiO og UiB har det laveste antall av studiepoeng per heltidsekvivalent (registrert høst) blant universitetene i Norge.

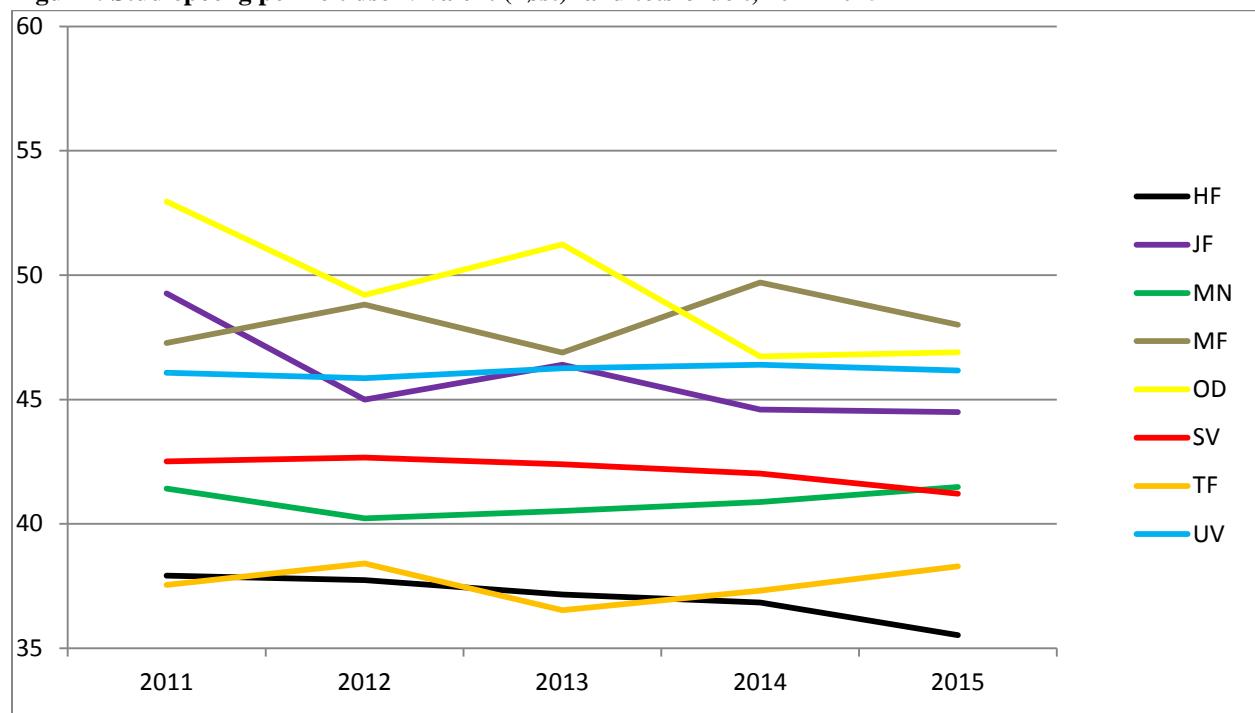
Figur 1: Studiepoeng per heltidsekvivalent (høst) nasjonalt, 2011-2015

Antall studiepoeng pr. år ved UiO ligger gjennomgående på ca. 42 poeng pr heltidsekvivalent, hvilket er omtrent to poeng under snittet for universitetene i sektoren de siste fire årene.²

² Dersom vi deler antall studiepoeng på ekte studenter og ikke på heltidsekvivalenter (arbeidet tilsvarende fulltidsstudium, for eksempel 60 stp for en student på heltidsprogram), kommer UiO enda dårligere ut, da sammen med Nord universitet som gjør det dårligere enn UiO. Dette er fordi UiO har mange enkeltemnestudenter. Omregning til heltidsekvivalenter gjør at det tas høyde for at disse studentene ikke tar mer enn 10 stp i året.

Figur 2: Studiepoeng per heltidsekvivalent (høst) fakultetsfordelt, 2011-2015

En sammenligning av studiepoeng pr heltidsekvivalent på fakultetsnivå internt ved UiO viser at det er HF og TF som gjør det dårligst, mens OD og MF bytter på å være best. TF og OD er i studiesammenheng små fakulteter. De tre største er HF, MN og SV.³

Det nasjonale snittet ligger på rundt 44 studiepoeng pr heltidsekvivalent i året. JF og UV ligger rett i overkant av dette snittet, mens MF og OD helt klart ligger over. Det er de tre største fakultetene (HF, MN og SV) som sammen med TF ligger under snittet.

3.2. Gjennomføring

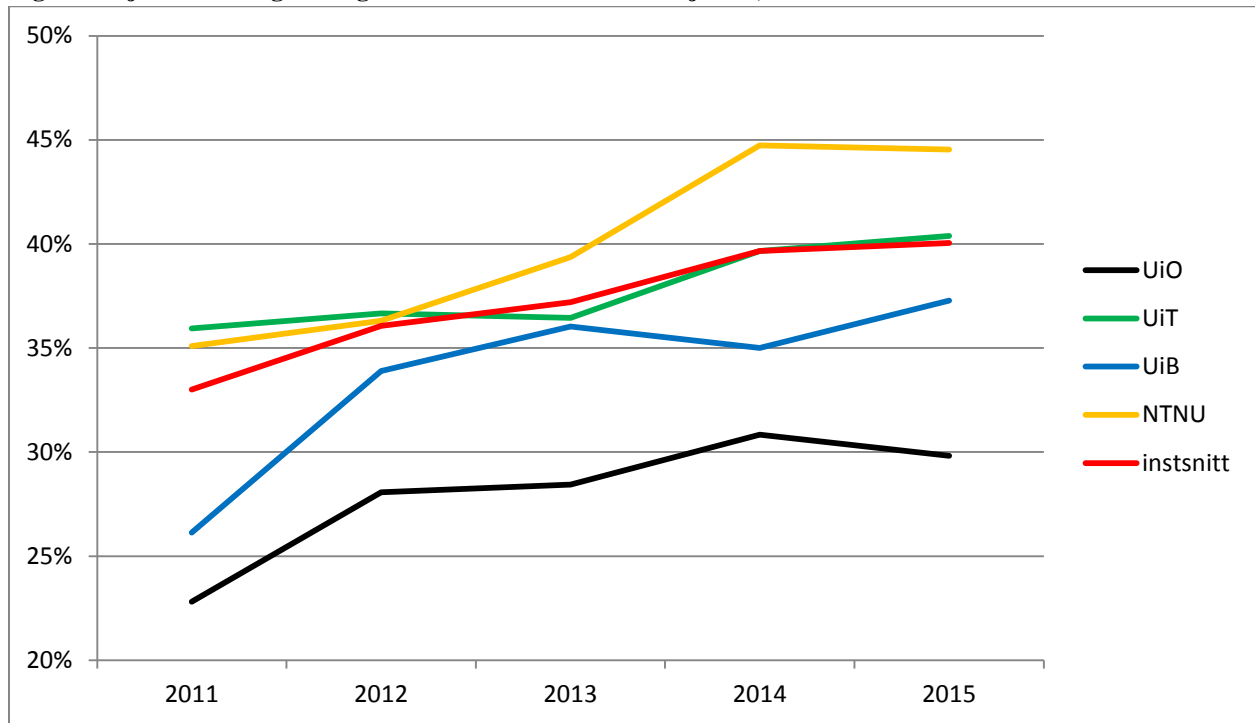
Når vi ser på styringsparameterne til KD for studiesiden, gjennomføring av treårig bachelor og toårig master til normert tid, befinner UiO seg igjen i den nederste delen av skalaen for sin institusjonstype i sektoren, jf. også UiOs årlige resultatanalyse.⁴ Vi har her valgt å vise sammenligning kun med BOTT-institusjonene.⁵

³ Størrelsesforholdet mellom fakultetene i heltidsekvivalenter i 2015 var: HF 4991, MN 4618, SV 4171, JF 3669, UV 3102, MF 2023, OD 393, TF 252

⁴ <http://dbh.nsd.uib.no/styringsdata/>

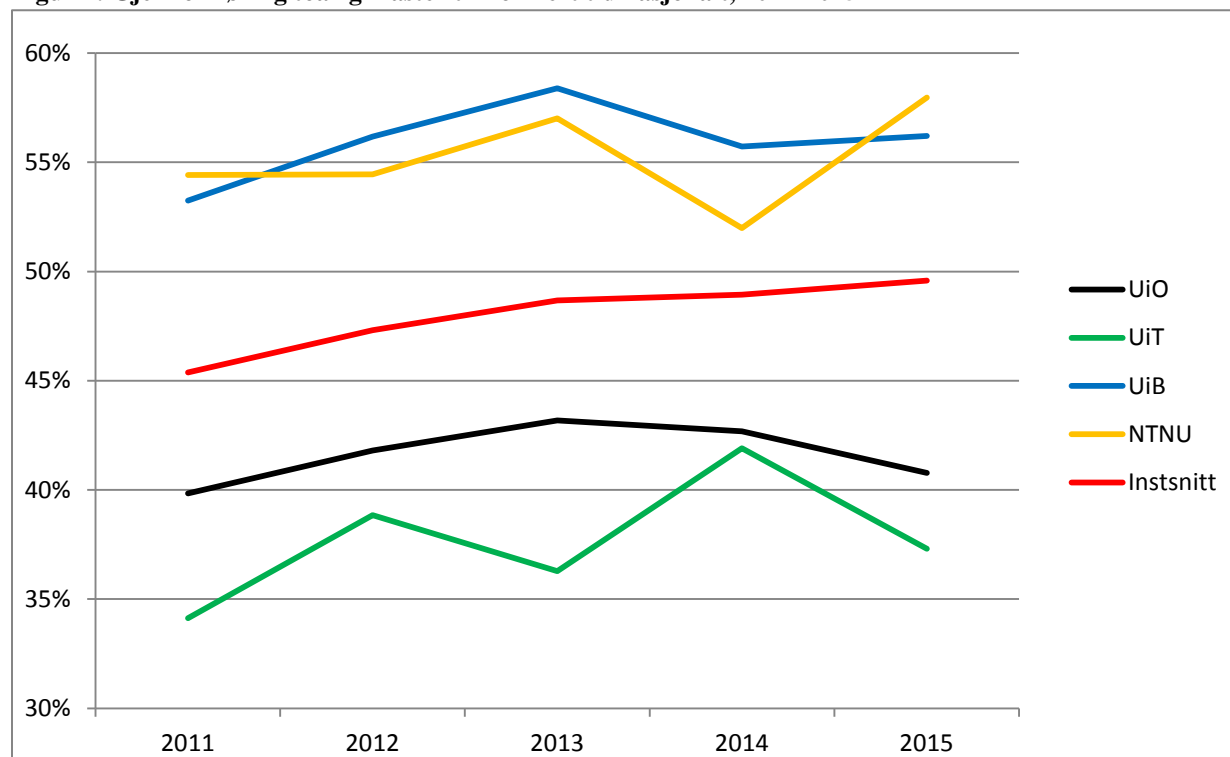
⁵ BOTT: Universitetene i Bergen, Oslo, Trondheim og Tromsø.

Figur 3: Gjennomføring treårig bachelor til normert tid nasjonalt, 2011-2015

Prosentandelen fullførte bachelorkandidater til normert tid har gått opp 7 prosentpoeng fra 2011 til 2015, men med 30 % fullførte til normert tid ligger vi likevel 7 prosentpoeng under det neste av de gamle universitetene, UiB i 2015. UiT er oppe i 40 % gjennomføring og NTNU i 45 % gjennomføring i samme år.

Figur 4: Gjennomføring toårig master til normert tid nasjonalt, 2011-2015

Prosentandelen fullførte masterkandidater til normert tid hadde en topp i 2013 for UiO totalt med 43 %, så har den sunket litt igjen til 41 % for 2015. UiO ligger nestnederst i hele perioden. Det er bare UiT som skårer dårligere enn oss her. Vi ser også tydelig at UiB og NTNU gjør det vesentlig bedre enn UiO og UiT. Det er godt med luft mellom den røde streken som markerer snittet og klyngene med de to institusjonene på hver sitt ytterpunkt.

Vi har sett på gjennomføringstallene for henholdsvis bachelor og toårige masterprogrammer de siste fem årene internt ved UiO.⁶

Når vi ser på gjennomføringstallene på fakultetsnivå for startårene 2008-2013, ser vi at det er stor variasjon mellom fakultetene når det gjelder gjennomføring på bachelornivå til normert tid, fra TF med 15 % i bunnen til OD med 54 % i toppen. Av de store bachelorfakultetene er det MN og HF som har dårligst gjennomføring til normert tid, og SV og UV som gjør det best.

Det nasjonale snittet for gjennomføring til normert tid for bachelornivå ligger i sin måleperiode på mellom 35-37 %. SV, UV og OD ligger over dette snittet. Men husk at OD egentlig har andre, og strengere krav å forholde seg til, jfr kandidatmåltallene på side 2.

Også når vi ser på gjennomføringsprosenten for de toårige masterstudiene startårene 2009-2014 er det variasjon mellom fakultetene. Igjen ligger TF på bunnen med 24 %, men det er MN som ligger på topp

⁶ Grafiske framstillinger av gjennomføringsprosent til normert tid og med dobbel tid for henholdsvis bachelorstudiene og de toårige masterprogrammene, fordelt på fakultet er lagt ved som vedlegg 1 og 2.

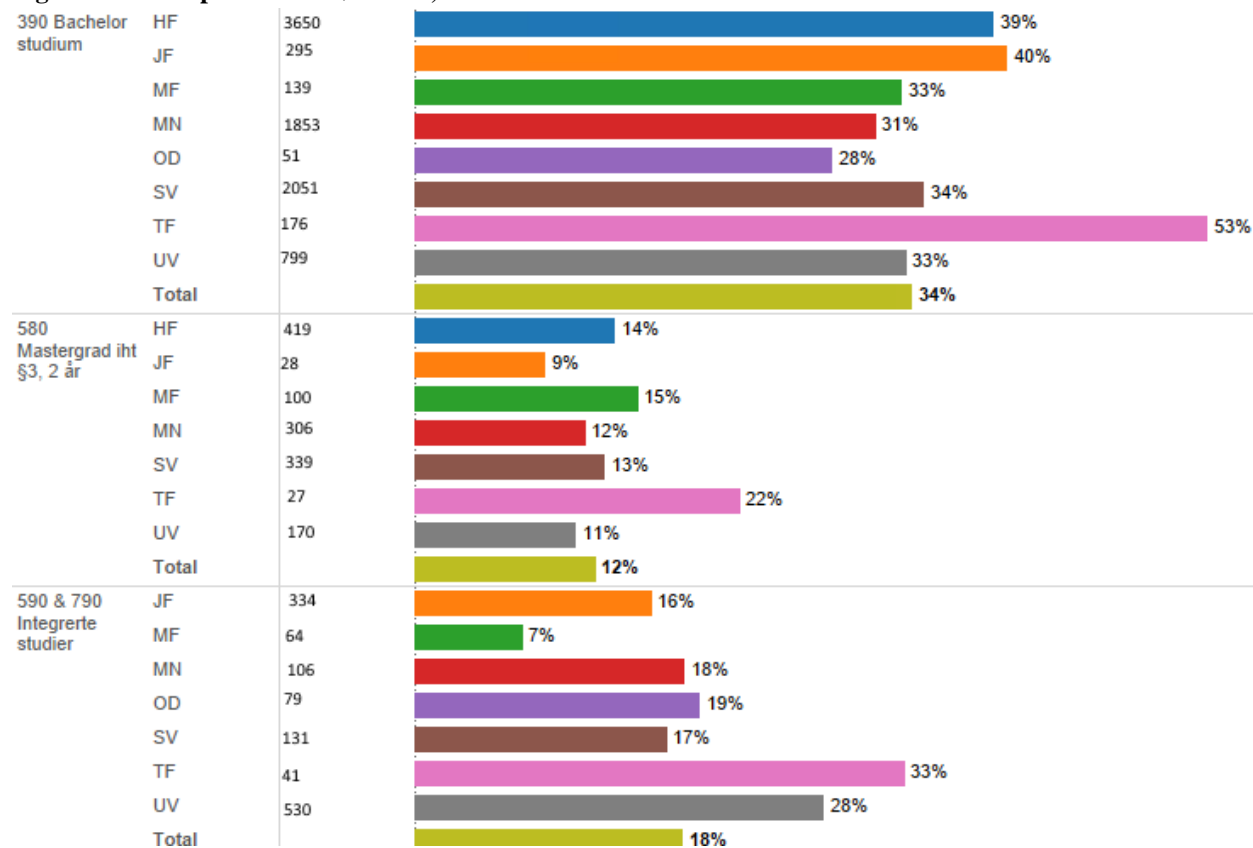
med 50 % fullførte til normert tid. Gjennomføringen på to år utover normert tid er langt bedre for alle fakulteter, generelt sett på mellom 70-80 %. Masterstudentene er altså generelt mer tilbøyelige til å fullføre studiet enn bachelorstudentene, men de er også mer tilbøyelige til å bruke ekstra tid på å fullføre.

Det nasjonale snittet ligger i sin måleperiode mellom 45-50 % gjennomføring til normert tid. MNs masterstudenter ligger over dette snittet, mens HF, TF og MF ligger under.

3.3. Frafall

Vi forholder oss her kun til frafall på institusjonsnivå. Frafall er her definert som student som ikke lenger er aktiv på fakultet, det vil si at studenten et gitt semester ikke har semesterregistrert seg på programmet vedkommende startet på. Mobilitet mellom fakulteter blir frafall med denne definisjonen. Vi har videre sett på frafall fra spesielle studietyper fordelt på tre kategorier: bachelorstudier, toårige masterstudier og integrerte studier (femårige masterprogrammer og profesjonsstudier), samt fakultet.

Figur 5: Frafallsprosent for første år, fakultetsfordelt for startårene 2009-2015

Figur 5 ovenfor viser gjennomsnittlig frafallsprosent første studieår av antall startende årene 2009-2015 for fakultetene. Gjennomsnittlig frafallsprosent i løpet av første studieår for bachelorstudiene er i perioden ca. 34 %, mens den for de femårige masterprogrammene og profesjonsstudiene er ca. 18 %. For de toårige masterprogrammene er den enda lavere, nærmere 13 %.

Dette er ikke ubetydelig med tanke på hva som kan forventes av gjennomføring på de forskjellige studienivåene, siden vi vet at det meste frafallet til studieprogrammene som oftest skjer i løpet av første

studieår. For bachelornivå er det faktisk bare det teologiske fakultet som har høyere frafall enn UiOs estimat om 40 % frafall etter første studieår.

Frafallet totalt ligger imidlertid høyere enn forventet (startårene 2007-2011), med unntak av SV, OD og UV som har et totalt frafall på 50 % eller mindre etter 10 semestre. De øvrige fakultetenes bachelorprogrammer ligger for det meste i en gruppe fra 55 % til 66 % frafall (MF, MN, HF, JF). TFs bachelorprogrammer har hele 85 % frafall i perioden. Både OD og TF har få studenter, og OD har i tillegg et bachelorprogram som er svært yrkesrettet (tannpleie), så det er ikke så rart at det er disse fakultetene som befinner seg i ytterkanten av materialet.

Det totale frafallet for toårige masterprogrammer ligger for de fleste fakultetene på mellom 20-30 %. TFs masterprogrammer har rett i overkant av 40 % frafall. Det totale frafallet for de integrerte studiene (profesjonsstudier og femårige masterprogrammer) har langt mer variasjon, noe som skyldes at de har svært forskjellig innhold. Det er de helsefaglige utdanningene som har minst frafall totalt, 10-20 %, fulgt av masterstudiet i rettsvitenskap på rundt 30 %, mens den femårige lærerutdanningen har det høyeste frafallet, rundt 60 %, sammen med teologiutdanningen.

3.4. Inntakskvaliteten

Inntakskvalitetene på studentene de siste fem årene er høy og viser dessuten en stigende tendens i DBH (nasjonal database for høyere utdanning). UiO ligger her over snittet, og det er kun NTNU-studentene som har bedre gjennomsnittlig opptakspoeng fram til 2016. I 2016 tar UiO over plassen som det universitetet med høyest gjennomsnittlig opptakspoeng i Norge. Forklaringen til endringen i 2016 er fusjoner, men viser også at UiO over tid har fått inn gode studenter. På institusjonsnivå kan derfor ikke inntakskvaliteten til de nye studentene forklare at UiO har en dårligere gjennomføringsgrad enn de andre universitetene.

Internt ved UiO viser i tillegg den økte inntakskvalitetene seg ved de aller fleste fakultetene. MN, JF og UV har hatt den høyeste stigningen med over 1 poeng fra 2012 til 2016. Det er bare TF som har hatt negativ utvikling i samme periode.

4. Undersøkelser og tiltak

Det er foretatt en rekke studier hva gjelder gjennomføring og frafall, både internasjonalt, nasjonalt og lokalt ved UiO.

En nylig gjennomført studie har identifisert over 170 nasjonale og institusjonelle virkemidler i 35 land i Europa for å bedre studiesuksess.⁷ Samtidig som det finnes et stort mangfold av ulike virkemidler og tiltak i Europa er det begrenset med studier som ser på tiltakenes effekter. Mesteparten av det som er skrevet innenfor litteraturen på området handler om årsaker og faktorer som påvirker studiesuksess og frafall, spesielt på individnivå (se nedenfor). Faktorene deles ofte inn i tre nivåer:

Nasjonalt nivå: Ulike aspekter ved det høyere utdanningssystemet påvirker studentenes evne til å fullføre sine studier: Adgang til lærestedene (hvordan lærestedene velger inn sine studenter), fleksibiliteten i systemet (studentenes mulighet til å bytte program og ta med seg studiepoeng) og studiestøtte er faktorer

⁷ CHEPS and NIFU (2015): *Dropout and Completion in Higher Education in Europe*, European Commission.

som påvirker studiesuksess og frafall i en positiv eller negativ retning. Europeiske undersøkelser viser for eksempel at det å ha en jobb ved siden av studiene har en merkbar negativ effekt på studentenes evne til å gjennomføre sine studier.⁸ I Studiebarometeret er det dokumentert at studentene ved UiO har en betydelig andel yrkesaktivitet.

Institusjonsnivå: Noe av det viktigste lærestedene selve kan gjøre er å skape oppmerksomhet og engasjement i organisasjonen rundt problemstillingen. Funn fra ulike undersøkelser viser også at mangel på tilstrekkelig faglig og sosial integrering av studentene er ofte en årsak for manglende studiesuksess. Kvaliteten på undervisningen, nærhet til underviseren, faglige og sosiale støttetjenester til studenter er blant de faktorer som påvirker studiesuksess i stor grad. Profilen til institusjonen spiller også en rolle i denne sammenhengen, eks. sammensetningen av studentpopulasjonen, størrelsen på institusjonen og fagprofil.

Individnivå: Variabler som studentenes sosioøkonomiske bakgrunn, alder og kjønn spiller ofte en nøkkelrolle i forklaring på studiesuksess, i tillegg til faktorer som kognitiv og faglig kompetanse, motivasjon og forventninger.

Det er sjelden en enkelt variabel som kan gi en forklaring, oftest dreier det seg om et samspill mellom flere faktorer. Mange av disse faktorer ligger utenfor lærestedenes muligheter for å påvirke. Denne kompleksiteten gjenspeiler seg også i nasjonale undersøkelser gjort i UH-sektoren i Norge og i lokale undersøkelser ved UiO.

4.1. Undersøkelser ved UiO

Undersøkelser som er gjennomført ved UiO de siste årene kan inndeles i to hovedkategorier, kvalitative spørreundersøkelser hvor studenter selv rapporterer hvorfor de fullfører eller ikke-fullfører studiene sine, og kvantitative undersøkelser med data fra studentdatabasen som grunnlag. Det finnes i tillegg et utall undersøkelser ned på studieprogramnivå av begge typer, gjerne kombinert, i forbindelse med periodisk evaluering av studieprogram. Vi har ikke sett på noen av de periodiske evalueringene til dette dokumentet.

NOKUTs Studiebarometer er den største nasjonale undersøkelsen som ser på studiemiljø/trivselsbetingelser som oppgis av studenter. Den har blitt gjennomført fire ganger og omfatter nesten 60 000 studenter på 58 utdanningsinstitusjoner. Alle studenter i andre studieår på bachelor- og masterprogram, samt 5. årsstudenter på integrerte masterprogram og lange profesjonsutdanninger, kan delta. Undersøkelsen fra i år viser at et stort flertall studenter ved UiO har blitt tatt opp til det studieprogrammet de helst ville gå på. Samtidig sier 76 % at de alt i alt er tilfreds med det studieprogrammet de går på. Dette må sies å være gode resultater for UiO. UiO vil nå benytte undersøkelsen til analyser relatert til egne databaser og for å heve kvaliteten på studiene bl.a. ved å relatere informasjon i studiebarometeret til studiegjennomføring og frafall.

Mobilitetsundersøkelsen fra 2011 og Læringsmiljøundersøkelsen 2012 viser at en høy andel av studenter på ordinære studietilbud, selv definerer seg som videreutdanningsstudenter, det vil si at de har en annen fullført utdanning fra tidligere.⁹ Studentmassen blir eldre og mange «shopper» enkeltemner for å øke

⁸ Ibid.

⁹ Christophersen, Heidi og Hansen, Helge Sigurd (2011): *Studieløp og mobilitet – en undersøkelse blant bachelorstudenter ved Universitetet i Oslo*, Studieavdelingen UiO. TNS Gallup (2012): *Læringsmiljøundersøkelse 2012*.

kompetansen i sin jobbutførelse eller som et ledd i egenutvikling. Fakultetene har i økende grad tilrettelagt for at ordinære emner som er populære for videreutdanningsstudenter er kompatible med arbeidslivet i form av for eksempel undervisning på ettermiddag/kveldstid og digitalisering av undervisningen. Dette gjør at skillet mellom det vi har vært vant til å tenke på som en ordinær campusstudent og en videreutdannings-student med jobb og familie viskes ut.¹⁰ Dette kan være en av forklaringene på hvorfor studiesuksessen ved UiO er lavere enn ved de andre universitetene i Norge.

Frafallsundersøkelsen på UiO fra 2012 og frafallsundersøkelsen til medisin fra 2015 legger begge vekt på at det er en del frafall som ligger utenfor institusjonens kontroll.¹¹ Spørsmålet om hvor mye frafall som er akseptabelt nivå for de forskjellige studieprogrammene internt ved UiO reiser seg dermed igjen.

Fra 2015 har det pågått noen større kvantitative undersøkelser på fakultetsnivå med støtte fra avdeling for fagstøtte. HF's undersøkelse er avsluttet og SV og ODs undersøkelser er fremdeles pågående. Her har fakultetene bestilt forskjellige statistikker og rapporter med utgangspunkt i sin hverdag. Noen fellesnevner ser ut til å gå igjen: kjønn har lite betydning, mens alder har betydning for gjennomføring og studiepoeng. En eldre studentmasse betyr generelt dårligere studiekapasitet.

Det er verdt å legge merke til at godt studie- og læringsmiljø i de fleste spørreundersøkelsene vises som noe som skapes i dynamikk mellom kollegium og studenter, hvor tiden og innsatsen til fellesarenaen fra både vitenskapelig ansatte og studenter har innvirkning på resultatet. Den kvantitative undersøkelsen på HF viste for eksempel at gjennomføring var knyttet til fag og ikke til studienivå. Det vil si at man fant lite forskjell i gjennomførings- og frafallsprosent mellom bachelorstudier og årsstudier som inneholdt samme fag (studieemne). Dessuten viste en kjapp kontroll opp mot omtrent tilsvarende fagretning på lærerutdanningen samme tendens. Dette åpner for å se etter forbedringspotensial i lærings- og studiekulturer lokalt.

Kort sagt er det noen suksesskriterier som går igjen i undersøkelsene:

- At studentene selv er sikre i valg av studieprogram
- At studentene bruker mye tid på studiene og studiestedet
- At studieløpet har en samordnet, faglig progresjon
- At studiestedet har mekanismer for å integrere studentene faglig og sosialt, herunder at
 - undervisningen er god
 - at underviserne er tilgjengelige

Tiltak som støtter opp under disse suksesskriteriene vil antas å være mest effektive. Som NIFU-rapporten om HF viser tydelig jobbes det kontinuerlig ved fakultetene med tiltak som har til hensikt å redusere frafall og øke gjennomstrømmingen.¹² Tiltakene spenner bredt fra sosiale tiltak i semesterstart og for førsteårsstudentene til større omlegginger i studieløpet og undervisningstilbudet.

¹⁰ Fra UiOs årsrapport 2015-2016

¹¹ Hansen, Helge Sigurd (2012): *Studentfracfall ved det Humanistiske- og det samfunnsvitenskapelige fakultet*, Studieavdelingen UiO. Rapport fra studieseksjonen ved det Medisinske Fakultet (2015): *Frafall ved det Medisinske Fakultet*, UiO.

¹² Hovdhaugen, Elisabeth (2014): *Tiltak mot frafall ved Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo*, NIFU Rapport 47/2014.

Men som flere undersøkelser understreker: det er i liten grad lagt vekt på å måle effekt av tiltak, eller det har ikke vært mulig å måle effekt, så dette vet man i all hovedsak lite om. Dersom det skal settes inn tiltak, må disse være klart definert ut fra studienes egenart, og man må definere tydelig hvilken effekt man ønsker å oppnå med tiltaket i forkant. Det bør også besluttes hvor lang tid tiltakene skal få til å virke. Det vil si over hvor langt tidsrom må tiltakene virke før man forventer å se resultater?

4.2. Overordnede tiltak i UiOs årsplan

I tråd med den nye årsplanstrukturen har UiOs årsplan færre tiltak for økt utdanningskvalitet, slik at de felles prioriteringene skal bli tydeligere. Årsplanen for 2017-2019 har to felles tiltak på utdanningssiden:

- Fakultetene skal styrke studentenes integrering i fagmiljøet og gi god oppfølging underveis i studiene.
- Fakultetene skal ta i bruk nyskapende og studentaktive lærings- og vurderingsformer for å styrke studentenes læringsutbytte og utdanningenes arbeidslivsrelevans.

Det første tiltaket forventes å gi redusert frafall første semester og økt andel studenter på bachelor-, master- og ph.d.-nivå som gjennomfører på normert tid. Det andre tiltaket forventes å gi blant annet en styrking av utdanningenes arbeidslivsrelevans.

Fakultetene følger opp tiltakene i sine årsplaner, tilpasset sine konkrete utfordringer og behov. Styret får jevnlig orienteringer gjennom virksomhetsrapportene om oppfølgingen av de felles årsplantiltakene.

5. Samarbeid mellom institusjoner i Norge

5.1. Et kompetansenettverk for studenters suksess i høyere utdanning

Universitetet i Bergen (UiB) og Høgskolen i Bergen (HiB – nå del av høgskolen på Vestlandet) tok sammen initiativet til et seminar i 2015 der målet var å begynne arbeidet med opprettelsen av et kompetansenettverk for studenters suksess i høyere utdanning. Et stort antall læresteder var representert i seminaret. Målet var å samle kompetanse og spre denne til lærestedene.

Nettverket skal bidra til at universitet og høgskoler kan drive et systematisk arbeid for å sikre at flere studenter fullfører sin utdanning og oppnår sin grad, i henhold til institusjonenes kvalitetskrav. Nettverket skal jobbe for å fremme samarbeid og innsikt på tvers av fag og profesjon. Aktiviteten i prosjektet skal være forskningsbasert, men skal først og fremst ha en praktisk tilnærming ved deling av arbeidsmåter og tiltak. UiO har hele tiden deltatt i dette arbeidet og vil fortsette med det.

5.2. Andre læresteder i Norge

Det er stor aktivitet ved svært mange læresteder nasjonalt. Vi skal her nevne to institusjoner, UiB og HiB.

UiB ønsker å vite når studenter faller fra, og hvem disse studentene er. Institusjonsfrafallet på bachelornivå har holdt seg forholdsvis stabilt for de enkelte fakultetene over flere år. De ser det som særlig viktig å sette inn tiltak på bachelornivå hvor andelen frafall er klart størst. UiB framhever at det er viktig å gi god informasjon om studier- og yrkesmuligheter til elever i videregående skoler, og kan hende

også til ungdomsskoleelever, slik at førstegangsstudentene har best mulig grunnlag for å gjøre riktige valg av studier på første forsøk.

Deler av institusjonsfrafallet er trolig også strukturelt betinget, noe som gjør det hensiktsmessig å løfte problemstillingen nasjonalt. Et samarbeid med de andre breddeuniversitetene for å se på mobiliteten mellom institusjonene kan derfor være aktuelt.

Når UiBs analyse foreligger, vil det kunne lages målrettede tiltak rettet mot både elever i videregående skole, men også mot førsteårsstudenter siden man vil ha mer kunnskap om både deres forutsetninger for å ta studiet og deres forventninger til studiet. UiB vil i forbindelse med analysen evaluere det faglige innholdet i sine studieprogrammer, samt hvilke yrkesmuligheter programmene gir.

HiB har slitt med høye frafallstall: bare omkring 30 prosent av ingeniørstudentene fullførte på normert tid. Det ble tatt grep for å redusere frafallet over hele studieporteføljen. I dag kan høgskolen vise til ett av landets laveste frafallstall.

HiB har satt i verk en rekke tiltak for å bedre rekrutteringen og studiegjennomføringen, både tiltak av overordnet karakter og aktiviteter for ett eller flere studieprogram. Høgskolen vektlegger særlig tiltak som kan gi synergier mellom rekrutteringsarbeidet og frafallsarbeidet. Høgskolens oppfatning er at motiverte studenter med riktige forkunnskaper og god informasjon før studiestart oftest vil ha en svært positiv effekt på studiegjennomføringen, samtidig som god kvalitet på utdanningen og fornøyde studenter igjen kan bidra til god rekruttering.

Oppsummert har HiB best resultater med følgende tiltak:

- Fokus på læringsmiljø der studentene systematisk, i samarbeide med læreren, vurderer studentens framdrift og læringsutbytte.
- Studentdrevet seminar der studentene får ansvar for framdriften i seminaret.
- Kravene til hva studentene skal kunne av kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse skal tydeliggjøres i undervisningen.

6. Oppsummering og konklusjon

6.1. Status

UiO skårer dårlig på de nasjonale styringsparameterne gjennomføring til normert tid for bachelor og toårige masterprogrammer, og har, sammen med UiB, det laveste antall studiepoeng pr heltidsekvivalent i perioden 2011-2015. UiO har vist bedring i perioden hva gjelder gjennomføring til normert tid for bachelorstudiene, og når vi ser hvordan de forskjellige fakultetene gjør det på de forskjellige målingene, ser vi at skåren varierer mellom fakultetene.

Hva gjelder studiepoeng, er det HF, TF, MN og SV som ligger under det nasjonale snittet. Av disse fakultetene er det tyngden hos de tre største fakultetene som er mest avgjørende for hvordan UiO ligger an nasjonalt.

Når det kommer til gjennomføring av bachelorstudiene til normert tid, er det bare SV og UV, samt OD, som ligger over det nasjonale snittet. Bachelorstudiene ved SV og UV ligger også nær på UiOs

forventning om 50 % gjennomføring på studienivået totalt sett. ODs bachelorprogram har som nevnt andre måltall å forholde seg til som er satt av KD i statsbudsjettet.

Halvparten av UiOs fakulteter ligger over det nasjonale snittet for gjennomføring av toårige masterprogrammer til normert tid (MN, JF, SV, SV), UV ligger så vidt under, mens det er HF, TF og MF som ligger vesentlig under det nasjonale snittet. Gjennomføringen totalt sett er mye bedre, stort sett mellom 70 og 80 %, og viser at masterstudenter på toårige masterprogrammer stort sett fullfører sine studier, men at de bruker ekstra tid.

6.2. Undersøkelser og tiltak

Vi har sett i notatet at det er foretatt en rekke studier hva gjelder studiesuksess. Faktorene som påvirker studiesuksess er sammensatte, de operer på ulike nivåer - som lærestedene ofte ikke har mulighet til å påvirke - og oftest dreier det seg om samspill mellom flere faktorer. Vi vet lite om effekten av tiltak på området ettersom undersøkelsene, både internasjonale, nasjonale og de som har vært utført lokalt ved UiO, enten i liten grad har lagt vekt på å måle effekt eller fordi det ikke har vært mulig å måle effekt.

Samtidig er det noen suksesskriterier som går igjen i de undersøkelsene vi har sett på i notatet:

- At studentene selv er sikre i valg av studieprogram
- At studentene bruker mye tid på studiene og studiestedet
- At studieløpet har en samordnet, faglig progresjon
- At studiestedet har mekanismer for å integrere studentene faglig og sosialt, herunder at
 - undervisningen er god
 - at underviserne er tilgjengelige

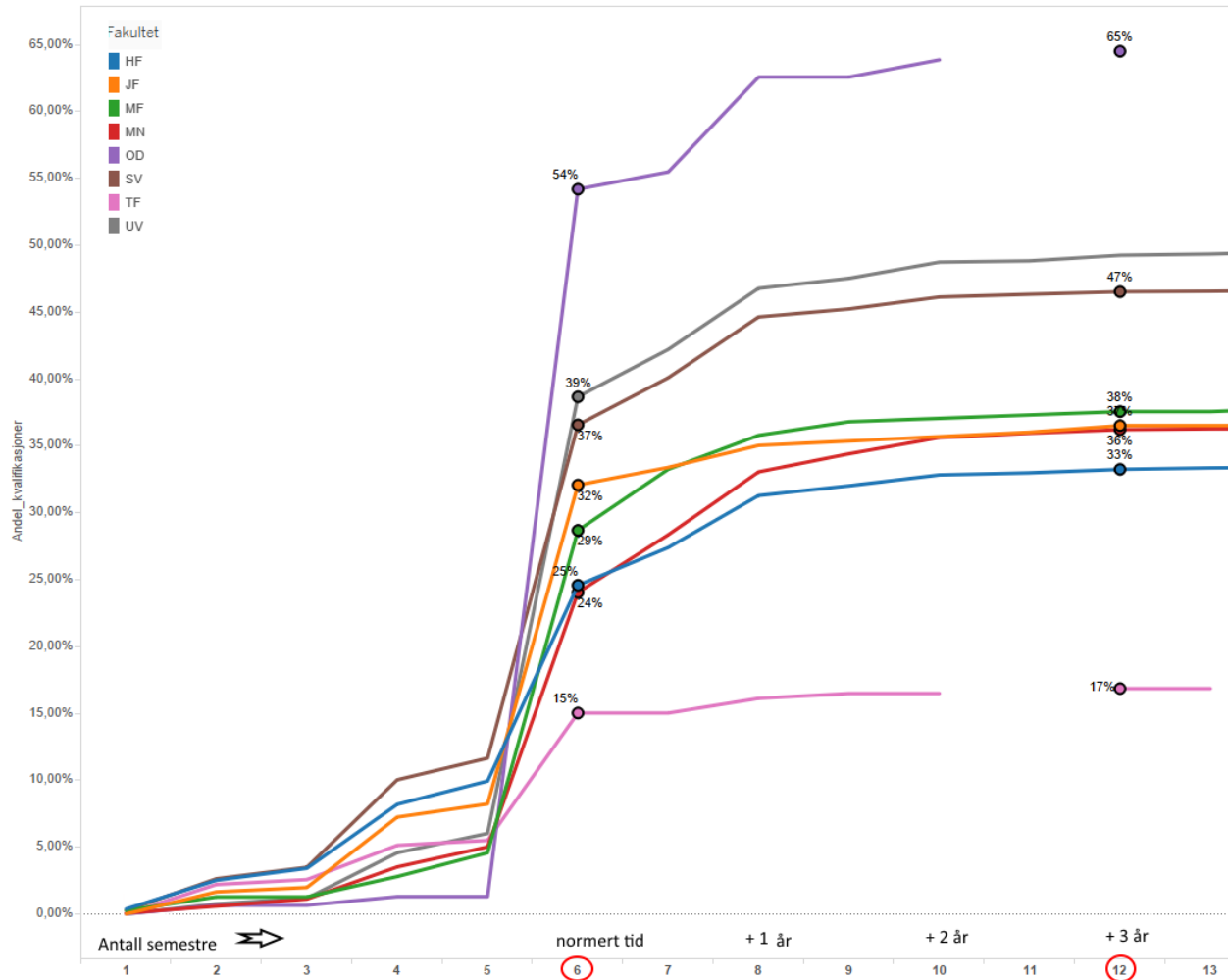
Dersom det skal settes inn tiltak, må disse være klart definert ut fra studienes egenart, med klart ønsket effekt på hvilke resultater man vil oppnå, og det må defineres over hvor langt tidsrom tiltakene skal få virke før man forventer å se effekt. Arbeidet med gjennomføring og frafall inngår dessuten i UiOs vrede arbeid med å sikre høy kvalitet på utdanningene og et godt læringsmiljø for studentene.

Enkeltprøver og undersøkelser på studieprogramnivå viser enda større spredning i resultatene. For eksempel har HF, som skårer relativt lavt på de parameterne vi har sett på her, studieprogrammer hvor studentene gjør det svært godt hva gjelder gjennomføring. For å kunne se nærmere på studiesuksess lokalt, må imidlertid fakultetene og instituttene kobles på, siden de kjenner sin egen hverdag best. Alle som ønsker det kan nå få tilgang til statistikkverktøyet Tableau, hvor fakultetene, instituttene og programmene kan undersøke sine egne studiedata med henblikk på å se om tiltak har hatt ønsket effekt.

For at fakultetene skal kunne jobbe målrettet med gjennomføring og frafall og sette inn innsatsen der den gir størst effekt, kan det være hensiktsmessig å vurdere hva som er et rimelig nivå på gjennomføringen for en gitt studietype. En nullvisjon for frafall er trolig ikke hverken mulig eller ønskelig, men hva er rimelig? Dette spørsmålet henger nøye sammen med UiOs dimensjonering av studietilbudene: hvor mange studenter bør tas opp, og hvor mange kan UiO forvente vil gjennomføre utdanningen sin?

Vedlegg

Vedlegg 1: Gjennomføring bachelor til normert tid UiO, startår 2008-2013

Vedlegg 2: Gjennomføring toårig master til normert tid UiO, startår 2009-2014

Flere startår: MA

